

22. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Údaje z oblasti sociálního zabezpečení jsou přebírány převážně ze zdrojů Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), ve vybraných ukazatelích jsou také využívány výstupy z informačních systémů České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ).

Sociální zabezpečení zahrnuje důchodové pojištění, nemocenské pojištění, dávky státní sociální podpory, dávky péčovské péče, pomoc v hmotné nouzi, poskytování sociálních služeb (včetně příspěvku na péči) a další dávkové systémy. V rámci důchodového pojištění se poskytují důchody starobní, invalidní, vdovské a vdovecké, sirotčí. Plný starobní důchod může být pobírán buď po dosažení důchodového věku (řádný starobní důchod) nebo v zákonem stanovené době před dosažením důchodového věku (předčasný starobní důchod). Do roku 2009 se poskytovaly invalidní důchody plné a částečné, s účinností od 1. 1. 2010 se změnila plně invalidní důchody v důchody pro invaliditu třetího stupně a částečné se rozdělily na důchody pro invaliditu prvního a druhého stupně (v závislosti na procentním poklesu pracovní schopnosti pojištěnce z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu). V letech od roku 2010 je uplatněn (na rozdíl od předchozích let) jiný pohled na počet příjemců a průměrnou měsíční výši starobních důchodů (plných) a starobních důchodů poměrných (po dosažení určené kratší doby pojištění a vyššího zákonem stanoveného věku). Nově vycházíme z metodiky MPSV, v níž jsou poměrné důchody přiznané podle § 29 odst. 2) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, důsledně zařazovány mezi poměrné starobní důchody. V dosud uplatňovaném pohledu byly součástí starobních (plných) důchodů. Od roku 2010 se dále invalidní důchod vyplácený ke dni dovršení věku 65 let mění na starobní důchod. Průměrné starobní a invalidní důchody jsou uváděny vždy sólo, tj. bez kombinace s vdovským či vdoveckým důchodem.

Dávkový systém **nemocenského pojištění** tvoří následujících šest druhů dávek: nemocenské, ošetrovné (do roku 2008 podpora při ošetrování člena rodiny), peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a v průběhu roku 2018 nově zavedené dávky otcovská poporodní péče (otcovská) a dlouhodobé ošetrovné. Dávky nemocenského pojištění se poskytují za kalendářní dny po stanovenou dobu. U osob samostatně výdělečně činných je nemocenské pojištění dobrovolné. Z tohoto pojištění jim náleží čtyři dávky – nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, otcovská a dlouhodobé ošetrovné. V tabulkách vztahujících se k nemocenskému a důchodovému pojištění nejsou zahrnuty údaje týkající se ozbrojených složek Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti.

Systém státní sociální podpory zabezpečuje adresnou pomoc především rodinám s nezaopatřenými dětmi ve stanovených sociálních situacích, na jejichž řešení rodina vlastními silami a prostředky nestačí. Některé **dávky státní sociální podpory** se poskytují v závislosti na výši příjmu žadatele a společně posuzovaných osob (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné), u ostatních dávek (rodičovský příspěvek, pohřebné) není nárok výši příjmu limitován. **Dávky péčovské péče** jsou od počátku roku 2013 samostatně právně upraveny (přešly pod zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) a mezi dávky státní sociální podpory se již nezahrnují. Přispívají na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat, a které je svěřené do péčovské péče; od roku 2013 zahrnují nově zavedený příspěvek při ukončení péčovské péče.

Data o **držitelích průkazů osob se zdravotním postižením** (upraveno zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, platným od roku 2012) nejsou plně srovnatelná s dříve publikovanými údaji (naposledy dostupnými za rok 2011). Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením má osoba starší 1 roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, který podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Od počátku roku 2014 je možné průkaz osoby se zdravotním postižením získat pouze na základě samostatného řízení a posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem okresní správy sociálního zabezpečení. Podle míry funkčního postižení pohyblivosti a orientace se určuje druh označení průkazu symbolem "TP" (osoba se středně těžkým postižením), "ZTP" (osoba s těžkým postižením) nebo "ZTP/P" (osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce). Do systému **dávek pro osoby se zdravotním postižením** se řadí příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku.

Systém **pomoci v hmotné nouzi** slouží k pomoci osobám s nedostatečnými příjmy při zajištění základních životních podmínek. Jeho smyslem je motivovat k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojování základních životních potřeb a zabránit sociálnímu vyloučení. Do systému pomoci v hmotné nouzi patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Příspěvek na péči je určen osobám starším 1 roku, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebují pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle zákona. Osoba může z příspěvku na základě vlastní svobodné volby hradit profesionální sociální službu nebo jej použít k pokrytí nezbytných nákladů při zajištění péče v rodině.

V souvislosti s přijetím zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, došlo od roku 2007 ke změně členění druhů **poskytovaných sociálních služeb** a byl vytvořen registr poskytovatelů sociálních služeb. Do roku 2007 bylo zjišťování prováděno za jednotlivá zařízení sociálních služeb s tím, že zařízení předávalo podrobné údaje pouze za převládající typ poskytované služby a za ostatní sociální služby pouze doplňkové informace. Od roku 2008 je aplikován **odlišný metodický přístup**, který spočívá ve sledování údajů za každou registrovanou sociální službu na samostatném výkazu. Tento přístup umožnil získat detailnější a přesnější údaje o poskytovaných registrovaných sociálních službách. Z tohoto důvodu nejsou některé údaje z let 2007 až 2009 srovnatelné s údaji z let předchozích, přičemž rok 2007 není srovnatelný ani s roky následujícími. Údaje o kapacitách zařízení sociálních služeb vycházejí ze skutečného rozmístění poskytovaných služeb. Údaje o zařízeních sociálních služeb v tabulce za kraj a jeho okresy (tab. 22-7.) nemusí (z důvodu odlišného termínu generování zdrojových podkladů) odpovídat jinde uvedeným krajským údajům (tab. 22-1., tab. 22-101.).